

Om bildande af en hushållsskola för flickor, som genomgått elementa rlärover...

Rodhe, Eva,

78 Et Br. Göteborg

National Library
of Sweden

Udber.
Skol.
Bokt.
CÖTEBORG

Om bildande af en
Hushålls-Skola

för

- FLICKOR -

som genomgått Elementarläroverk

FÖREDRAG

hållet i Sällskapet IRIS af

Eva Rodhe

1903.

Kungl. biblioteket

0 0000 000097336

OM BILDANDE AF EN
HUSHÅLLSSKOLA

FÖR FLICKOR

SOM GENOMGÅTT ELEMENTARLÄROVERK

FÖREDRAG

HÅLLET I SÄLLSKAPET IRIS AF

EVA RODHE

DET KAN anses som ett axiom att man måste lära hvarje sak, om man däri skall ernå någon skicklighet. Öfning och vana äro villkoren för att ett barn skall lära sig att gå och tala, och när barnet växer upp, är det ingen som begär, att det skall kunna läsa, skrifva, räkna eller sy, utan att man först har lärt dem det efter de bästa metoder man känner, och de genom öfning förvärfvat sig färdighet i det ena eller andra af dessa ämnen.

Men det är *en* kunskap, som man begär att vår tids kvinnor skola äga, utan att de däri erhållit undervisning och öfning, och detta är kunskapen i husliga göromål.

Under skoltiden till omkring 17 års ålder är flickornas tid upptagen af arbetet i skolan, hemläxorna och musik, och den tid de i hemmet ha att förfoga öfver är otillräcklig för undervisning i hushållsgöromål. Dessutom måste de någon del af dagen vistas

ute i fria luften och härtill kommer att deras dagliga ledighet oftast ej sammanfaller med den tid, då de husliga göromålen förekomma i hemmen.

Förr, då fordringarna på flickans utbildning i intellektuellt hänseende voro jämförelsevis obetydliga, fick hon allt ifrån barndomen öfva sig i alla i hemmet förekommande göromål och kunde sedan i sin ordning bibringa sina döttrar den kunskap, hon genom vana och erfarenhet förvärfvat sig, och sålunda gingo kunskap och vana vid dylika göromål från generation till generation, och det behöfdes inga skolor för att bilda husmödrar; hemmet uppfyllde fullkomligt de kraf, som *då* ställes på kvinnan, hvilken, med högst få undantag, dels såsom gift och dels såsom ogift, i hemmet hade sin verksamhets-sfer.

En annan tid har kommit. Det ställes nu ganska stora kraf på kvinnans teoretiska utbildning; sällskapslifvet har äfven i medelklassen fordringar på hennes uppfostran, hvilka förr endast förekommo i de högre kretsarne, och äfven om vi helt och hållet förbise detta och invända, att man i sällskapslifvet kan reda sig med ringa kunskaper, så kan man aldrig komma från det faktum: att flickor i mindre bemedlade familjer ej såsom förr kunna vistas i hemmet, så länge föräldrarna lefva och sedan hos gifta bröder eller systrar; de måste på ett eller annat sätt förvärfva sitt uppehälle, emedan lefnadsomkostnaderna, som förr knappast togos i betraktande, nu årligen stiga till en afsevärd summa för en enda person.

Flickan måste alltså lära sig något, hvarigenom hon kan försörja sig, och förkunskaperna till detta kan hon ej få i hemmet, utan i skolan, och dess kurser

måste vara så beräknade, att hon skall kunna täflla med andra (i vissa fall äfven med män), då det gäller att erhålla en plats.

Man kan alltså helt och hållet förbise sällskapslifvet såväl som den högre bildningen, förståndets, fantasiens och skönhetssinnets utveckling och helt enkelt hålla sig till det, som är absolut nödvändigt, och då måste man erkänna, att skolundervisningen är ofafvislig till följd af de nu rådande sociala förhållandena, och att hemmets uppgift att utbilda flickorna i husliga göromål kommit ur bruk, emedan den ej *kunnat* förenas med denna oeftergiftiga skolundervisning.

Men då flertalet flickor ej i hemmet kunna under skolåren deltaga i husliga göromål blir följd den, att många, kanske de flesta, efter slutad skolgång, alltså vid 17 à 18 år ej förstå och ej ha vana vid sådana. Naturligtvis finnas åtskilliga, som under ferierna eller efter slutad skolgång ägna sig däråt; det är i allmänhet de, som ha särskild lust och fallenhet för det husliga eller de, som ha så energiska mödrar, att dessa kunna tvinga sina döttrar till att delta i arbetet inom hus, ty det erfordras ofta tvång härtill, emedan en flicka, som under hela skoltiden ej befattat sig med dylika göromål, dels anser dem besvärliga och dels ringaktar dem. Det behöfves ock stor energi för att öfvervinna de nuvarande kokerskornas motstånd mot döttrarnas deltagande i matlagningen.

Men de, som ha minst anlag för det husliga, gå vanligen ut i lifvet, utan att ha erhållit någon vana vid och kunskap i ett ämne, som de, ifall de bli gifta, bäst af allt behöfde vara förtrogna med och som är

dem till nytta i hvilken ställning de än bli försatta. Det är en orimlighet, att flickor, af hvilka öfver hälften, kanske $\frac{3}{4}$ förr eller senare bli gifta och då få hushåll att sköta, skola använda minst 10 år till inhämtande af teoretiska kunskaper, teckning, söm m. m. och ej någon tid alls till inlärande af husliga göromål.

Sannolikt skulle det vara nyttigt, om flickor vid 12 à 13 års ålder till största delen upphörde med stillasittande arbete och under ett eller två år mycket sysselsattes med kroppsliga göromål, särskildt hushållsgöromål, emedan de vid denna brytningstid vanligen bli klena och håglösa och då ej böra anstränga hjärnan och ej sitta stilla. Sedan kunna de utan olägenhet ägna sig åt hvilket arbete som helst och då göra snabba framsteg på jämförelsevis kort tid. Erfarenheten visar ock, att de vid 12 à 13 års ålder ha mer lust för husliga göromål, än då de först några år senare börja sysselsätta sig därmed. Naturligtvis borde flickor efter slutad skolgång, vid 17 à 18 år, ånyo genomgå en hushållskurs, lämpad för denna ålder. På sådant sätt skulle de kunna bli dugliga husmödrar.

Detta åsyftar dock en så radikal reform i vårt uppfostringsväsende, att det nog kommer att fordras lång tid, innan det tränger in i allmänna medvetandet; man får dock hoppas att den dag skall komma, då denna reform blir genomförd, men antagligen kan ej någon annan än en kvinnlig läkare upptaga den med hopp om framgång.

Nu få vi nöja oss med att arbeta för, dels att skolorna, där så ske kan, upptaga hushållsundervisning

på sitt program, dels att hushållsskolor inrättas för flickor, som afslutat sin elementarkurs.

Fröken Gertrud Adelborg har i 1:sta häftet 1902 af Verdandi*) skrivit en mycket intressant uppsats om den kvinnliga ungdomens praktiska utbildning. Hon framhåller däri »de skadliga följderna af kvinnans okunnighet i och ovana vid göromålen i hemmet och visar, att denna okunnighet är, orsaken till att kvinnan visar mindre energi än mannen på de praktiska områdena och att mannen därför vant sig att anse de praktiska yrkena såsom sina; att mannen mest känner sin öfverlägsenhet öfver kvinnan, då hon är okunnig i de husliga göromålen; att kvinnan blir själfvisk och saknar förmåga att tänka på andra, emedan hon vänjes vid att allt i hemmet är ordnad för henne samt att kvinnans brist på kunskap i att förestå ett hem och hennes okunnighet om det ansvar, som där väntar henne, är en allvarsam fara för den äktenskapliga lyckan.»

Hvad lyckan i hemmen vidkommer, är ju den beroende af många faktorer, men säkert är, att den till mycket stor del beror på, om hustrun är intresserad af och har kännedom om de husliga göromålen, såväl matlagning som hemmets skötsel i öfrigt. En kunnig och intresserad husmor är ej beroende af sin tjänarinna och blir därför åtlydd och aktad af denna, då däremot den okunniga husmodern ständigt har förtretligheter och därför blir vid dåligt lynne, hvilket i sin ordning förstör hemmets trefnad för mannen.

Är atmosfären i hemmet tryckt och maten illa lagad, så vänjer mannen sig snart vid att utom hus

*) Tidskrift för ungdomens målsmän och vänner.

söka förströelse, och förstår hustrun ej att iakttaga nödig sparsamhet och klokt använda familjens tillgångar, så blir detta en källa till ständiga obehag, och trots de bästa föresatser glida makarna så småningom från hvarandra. Häraf lida barnen icke minst.

Dessutom är det för hemmets lycka nödvändigt, att makarna hysa aktning och förtroende för hvarandra, men inga lika rättigheter inför lagen och ingen politisk rösträtt kan tillförsäkra hustrun mannens aktning, om hon ej samvetsgrannt och med förstående kan fullgöra sina husmoderliga plikter.

De egenskaper hos kvinnan, som *före* äktenskaps ingående i allmänhet tilltala mannen, äro fullkomligt värdelösa *efter* dess ingående, om de ej äro förenade med andra af mera gedigen art.

Man kan äfven se saken från andra synpunkter. Utom brist på tid och utan afseende på de hinder, som i hemmet vanligen resa sig mot flickans deltagande i de husliga sysslorna, finnes det andra talande skäl för att skolor komma hemmen till hjälp och att denna undervisning till en del bestrides af därför utbildade lärarinnor samt bedrifves på ett grundligt och metodiskt sätt.

De viktigaste af dessa skäl äro:

Först hänsyn till hygien. Läkarekonsten har under de sista decennierna undergått en genomgripande förändring; läkarne ägna sig nu icke endast åt sjukvården, utan allt mera åt hälsovården; det heter nu icke endast, att den eller den medicinen skall användas; det heter: så och så skall Ni sköta Er; denna diet skall Ni föra, och man får en uppgift på hvad man bör förtära och hvilka födoämnen man bör af-

hålla sig ifrån. Födan betraktas nu icke endast såsom ett medel att uppehålla lifvet; det är läkarens fordran, att födan skall uppehålla hälsan och, när denna tagit skada, vara ett af medlen att återställa den.

Det är alltså af största vikt, att en husmor känner de olika födoämnenas beståndsdelar och verkningar på kroppen och kan, vid bestämmandet och tillagandet af födan, ställa sig denna kunskap till efterrättelse. Det gäller nu att göra konsten att laga mat till en vetenskap; matlagningen får ej hvila på en slentrian, utan vara byggd på vetenskapliga grunder, ty födan skall vara sådan, att hälsan därigenom bibehålles och kraften stärkes. Isynnerhet är detta af vikt under uppväxten.

Dessutom behöfver en husmor känna till huru sjukmat tillagas för att kunna fylla de kraf, sjukvården i hemmet ställer på henne, ty läkaren kan endast bestämma hvad den sjuke får förtära, men kan ej vara närvarande vid tillagningen och förstår sig dessutom vanligen ej på denna.

Hvarje erfaren husmor kan bestyrka vikten af födans tillagning, emedan hon väl känner till huru olika samma födoämnen kunna bli, då de beredas på olika sätt.

Vidare kommer hänsyn till ekonomien. I ekonomiskt hänseende ha förhållandena äfven mycket förändrat sig; vissa födoämnen t. ex. mjölk och fisk kosta nu 3 gånger så mycket som för 30 år sedan; andra varor, äfvensom arbetslöner betalas nu dubbelt så högt som då. Däremot ha en hel del ämbetsmäns löner och i allmänhet den bildade klassens inkomster ej stigit i samma proportion, om man undantar stora

affärsmän och industriidkare. För alla, som ha bestämda löner och alltså ej kunna uppbringa sin årsinkomst i förhållande till priserna, finnes intet annat medel än att söka använda denna på bästa och klokaste sätt.

Man vet att utgiften för födan kan i olika familjer växla mellan 30 och 50 procent af årsinkomsten, beroende på hur familjen lefver och hur hushållet är ordnad. För att en familj med en begränsad inkomst skall kunna reda sig, måste hushållet skötas sparsamt och med omtanke; kvinnornas oförmåga i detta hänseende är till ej obetydlig del orsaken till, att äkten-skapens antal sjunker i proportion till befolknings-siffran, hvilket i sin ordning har de mest bedröfliga följder. Många unga män våga ej gifta sig, emedan de anse eller frukta, att en årsinkomst på 3- à 4,000 kronor ej kan räcka till.

Allmänna meningen har under de sista decennierna alltmer gått i den riktning, att flickorna böra åtnjuta lika god undervisning som gossarne och att högre läroanstalter skola öppnas för dem, hvilket till en del redan skett. Det är förut visadt, att de sociala förhållandena äro orsaken härtill och att det alltså är nödvändigt och berättigadt. Men följderna har blifvit, att denna utbildning icke endast anses nödvändig, utan blifvit öfverskattad, så att därigenom kvinnans utbildning för sitt kall i hemmet ringaktas eller förbises. Häri måste en förändring äga rum, om ej samhällena skola gå under. Det är alltså i hygieniskt, ekonomiskt, moraliskt och socialt hänseende oundgängligt, att de unga kvinnorna på ett eller annat sätt erhålla ordentlig undervisning i huslig ekonomi.

Kvinnans utbildning till husmoder måste erkännas såsom nödvändig och lika viktig som den teoretiska undervisningen och komma att inta en hedrad plats vid sidan af denna; och därför måste kunskapen i huslig ekonomi hvila på vetenskaplig grund och skolor inrättas, hvarest flickorna icke endast öfvas i matlagning och andra husliga sysslor, utan där dessa öfningar äro förbundna med hushållskemi och varukännedom, hälsolära och födoämneslära samt kostnadsberäkningar, så att en kvinna, då hon skall sköta ett hushåll ej går blindvis till väga, utan vet hvad hon skall göra och hvarför hon skall göra på ett sätt och ej på ett annat. Vid en sådan skola fordras oafvisligt en lärarinna, som genomgått en ordentlig lärarinnekurs i huslig ekonomi, äfvensom att lärjungarnas undervisning är skolans mål och att denna ej är beräknad på förtjänst.

I ett fåtal skolor i vårt land, däraf 2:ne här i Göteborg, finnas hushållskurser för flickor. Fröken Rudebecks skola och Fruntimmersföreningens skola ha sådana kurser, men endast fröken Rudebeck mottar ett mindre antal lärjungar utom skolan. De öfriga elementarskolorna här ha ej utrymme för anordnande af en dylik undervisning.

Meningen med det sagda är, att sällskapet Iris skulle hugfästa sin tillvaro genom inrättande af något, som vore till gagn för samhället och som komme att fortfara äfven om sällskapet blefve upplöst. Intet kunde vara mera lämpligt och till mera nytta än grundandet af en sådan vetenskaplig hushållsskola för flickor, som afslutat sina elementarstudier.

Vår tid är framstående genom sina humanitära sträfvanden; man söker reformera fattigvården, man vill bereda klena barn tillfälle att vistas på landet, man anskaffar föda åt svältande barn, man inrättar skolor för vanföra och idioter, hem för öfvergifna och vilsekomna, sjukhus för lungsiktiga och skrofulösa. Man anser, att den kristliga kärleken bjuder detta, och att samhället är skyldigt sina illa lottade medlemmar stöd och hjälp. Ingen kan annat än gilla detta och önska bidraga därtill.

Och dock är detta allt endast palliativer, medel att för tillfället lindra nöd och olycka, men ej att förekomma sådant, ej att förbättra samhället, ej att borttaga en enda orsak till det onda. Man går aldrig till grunden (med undantag af arbetet för nykterheten), man söker ej att reformera hemmen och sederna, så att allt färre skrofulösa barn och idioter må födas, att allt färre barn må behöfva svälta i sina hem, att allt färre kvinnor må bli vilseförda. Man skummar blott på ytan för att få bort eller förminska de mest i ögonen stickande missförhållandena.

Detta är ej något klander, utan ett sorgligt faktum, att under det man söker bota refvorna växer det onda, som är upphofvet till elände och lidande, allt fortfarande.

De mest effektiva, praktiska medlen att åstadkomma en *förbättring*, som genom alla barmhärtighetsinrättningar ej kan ernås, äro: att motverka dryckenskapen och uppfostra kvinnorna i alla klasser så, att hemmen *med tiden* må bli hvad de böra vara, en uppfostringsanstalt, där barnen få uppväxa i en fysiskt och sedligt ren atmosfär, där den unge mannen lär

sig att högakta kvinnan och att uppfatta sina plikter mot det kommande släktet, där den unga kvinnan lär sig att högre skatta enkelhet och en nyttig verksamhet än lyx och flärd, och där de förre såväl som de senare lära sig se lifvet från en högre ståndpunkt, se sig såsom ansvariga medlemmar af samhället och såsom de framtida skaparne af en högre och sedligare kultur.

Öfvertygelsen om att *ett* af medlen att reformera hemmen är inrättandet af förståndigt och ändamålsenligt ordnade hushållsskolor har gifvit upphof till detta förslag.

Måtte det kunna realiseres!

Plan till Iris husmoderskola.

Skolans ändamål är: att genom teoretisk undervisning förbunden med praktiska öfningar åt unga kvinnor ur de bildade klasserna meddela den kunskap och färdighet, som sätter dem i stånd att förstå och uppskatta samt med intresse och framgång leda och utföra det arbete, som förekommer inom hemmet.

Teoretisk undervisning förekommer i följande ämnen:

Fysiologi och hälsovårdslära.

Kemi och varukännedom.

Födoämneslära.

Allmän hushållslära.

Undervisningen i fysiologi och hälsovårdslära omfattar: Människokroppens byggnad och förrättningar samt hälsovården i hemmet; val af bostad, dess underhåll och vård i hygieniskt afseende; klädedräkten och dess betydelse för kroppens hälsa; födan; korta anvisningar med afseende på sjukvården och vården af späda barn.

Undervisningen i kemi och varukännedom omfattar: Grunddragen af såväl den organiska som den oorganiska kemien med tillämpning på de dagliga företeelserna inom hemmets och hushållets områden; bosättningsartiklar, kolonialvaror m. m. med särskild hänsyn till förekommande förfalskningar.

Undervisningen i födoämneslära omfattar: Födoämnenas och njutningsmedlens sammansättning, näringsvärde och dietiska betydelse, pris, förvaring, beredning m. m., anvisningar angående spisar, bränsle, kokkärl och deras vård. Uppställning af matsedlar med afseende fäst vid rätternas näringsvärde, lätt-smälthet och smaklighet.

Undervisningen i allmän hushållslära omfattar: Beräkning af inkomster och utgifter, enkel bokföring för hushållet.

De praktiska öfningarna omfatta: Uppköp och förvaring af matvaror, enklare och finare matlagning, bakning, syltning, inläggning m. m., dukning och servering, diskning, rengöring och tvätt.

KOSTNADSFÖRSLAG

till

Iris husmoderskola.

Utgifter:

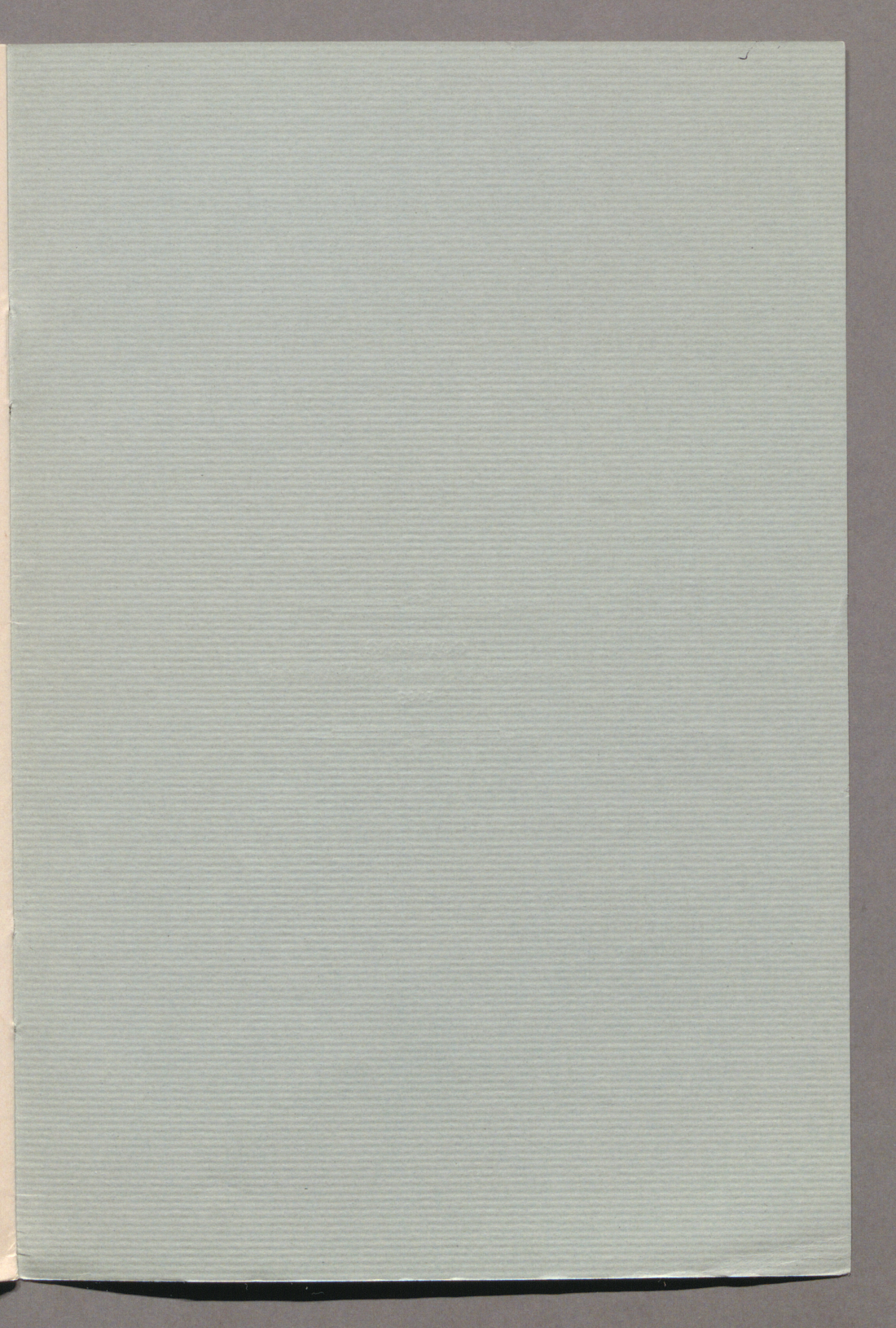
Hyra 1,000 kronor		
Inredning	1,000	
Inventarier.....	1,500	2,500
Lön till första lärarinnan	1,200	
» » andra »	700	
Extra lektioner.....	200	
Bränsle och kokgas.....	300	
Belysning	100	
Rengöring och diverse	300	
Driftkostnader	300	3,100
(+ hyran 6,600 kronor.)		<u>Kronor 5,600</u>

Inkomster:

Första terminen: 10 elevavgifter à 100 kr.	1,000	
» » 2 » à 50 »	100	
Andra » 10 » à 100 »	1,000	
» » 2 » à 50 »	100	2,200
För första året ett nödigt anslag af		3,400
		<u>Kronor 5,600</u>

Förslag för en tid af tre år:

Hyra för tre år à 1,000 kr. per år		3,000	
Första året: anslag till öfriga utgifter enligt ofvanstående beräkning		3,400	
Andra »	D:o	D:o	900
Tredje »	D:o	D:o	900
			<u>Kronor 8,200</u>

GÖTEBORG
GÖTEBORGS LITOGRAFISKA AKTIEBOLAG
1903

